

Tổng quan nghiên cứu về hành vi vì môi trường trong du lịch qua phân tích trắc lượng thư mục bằng VOSviewer

Overview of pro-environmental behavior in tourism through bibliometric analysis using VOSviewer

Lê Thái Phương*
Le Thai Phuong*

Trường Đại học Kiến trúc Đà Nẵng, Đà Nẵng, Việt Nam
Da Nang Architecture University, Da Nang, 550000, Vietnam

(Ngày nhận bài: 13/12/2023, ngày phản biện xong: 29/03/2024, ngày chấp nhận đăng: 09/04/2024)

Tóm tắt

Hành vi vì môi trường có mối liên hệ chặt chẽ với sự bền vững nên được nhiều nhà nghiên cứu quan tâm, đặc biệt trong ngành du lịch. Nghiên cứu này sử dụng nguồn dữ liệu Scopus từ năm 1995 đến 2023 với sự hỗ trợ của phần mềm VOSviewer để phân tích trắc lượng thư mục. Kết quả phân tích được trình bày qua các bảng, đồ thị, bản đồ mạng nhằm thể hiện đặc điểm của các tài liệu, sự phát triển về số lượng tài liệu, sự phân bố địa lý, các tác giả nổi bật và các từ khóa liên quan đến hành vi vì môi trường trong ngành du lịch. Kết quả nghiên cứu góp phần nâng cao sự hiểu biết về tình hình nghiên cứu đối với hành vi vì môi trường trong ngành du lịch; từ đó giúp các nhà nghiên cứu định hướng những chủ đề nghiên cứu phù hợp, xác định các cách tiếp cận và phương pháp nghiên cứu cũng như tìm kiếm sự hợp tác trong nghiên cứu từ các cá nhân và tổ chức.

Từ khóa: hành vi vì môi trường; trắc lượng thư mục; du lịch; bền vững; VOSviewer.

Abstract

Pro-environmental behavior is closely linked to sustainability, making it a topic of significant interest for many researchers, especially in the tourism industry. This study utilizes Scopus data from 1995 to 2023, supported by VOSviewer software for bibliometric analysis. The results are presented through tables, graphs, and network maps, revealing document characteristics, development trends, geographical distribution, prominent authors, and key terms related to pro-environmental behavior in tourism. The research findings contribute to an enhanced understanding of the state of research on pro-environmental behavior in the tourism industry, aiding researchers in identifying suitable topics, research approaches, methods, and fostering collaboration with individuals and organizations.

Keywords: pro-environmental behavior; bibliometrics; tourism; sustainability; VOSviewer.

1. Giới thiệu

Nhiều bằng chứng đã cho thấy cuộc khủng hoảng môi trường toàn cầu là do con người gây

ra, chẳng hạn như sự gia tăng nhiệt độ do lượng khí thải carbon, sự ô nhiễm hệ sinh thái và suy giảm tài nguyên thiên nhiên [5]. Điều này đòi hỏi sự thay đổi thói quen của mọi người nhằm hướng

*Tác giả liên hệ: Lê Thái Phương

Email: phuonglt@dau.edu.vn

đến môi trường bền vững. Sử dụng các phương tiện giao thông thân thiện với môi trường, hạn chế các vật phẩm không tái chế, tiết kiệm năng lượng điện, nước là những ví dụ điển hình về những thay đổi nhỏ trong hành vi nhưng sẽ mang lại tác động tích cực đáng kể đối với môi trường nếu được thực hiện với quy mô lớn.

Là một lực lượng quan trọng có thể làm giảm tác động tiêu cực của con người đến môi trường, hành vi vì môi trường đã trở thành chủ đề nóng trong nhiều năm qua [9]. Hành vi vì môi trường được các nhà khoa học sử dụng với nhiều thuật ngữ khác nhau như hành vi bền vững với môi trường (environmentally sustainable behavior) [4], hành vi có trách nhiệm với môi trường (environmentally responsible behavior) [1], hành vi xanh (green behavior) [6], hành vi thân thiện với môi trường (environmentally friendly behavior) [7], hành vi sinh thái (ecological behavior) [8], hành vi có ý nghĩa với môi trường (environmental significant behavior) [3]. Để cung cấp cái nhìn tổng quan về các nghiên cứu chủ đề hành vi vì môi trường trong ngành du lịch, tác giả thực hiện phân tích trắc lượng thư mục (Bibliometrics) bằng VOSviewer dựa trên dữ liệu Scopus của nhà xuất bản Elsevier (Hà Lan). Phân tích bibliometric là quá trình sử dụng các phương pháp thống kê để xác định những thay đổi về mặt chất lượng và số lượng trong một chủ đề nghiên cứu khoa học cụ thể [2]. Thông qua phân tích bibliometric, các nhà nghiên cứu có thể hiểu rõ hơn về sự phát triển của một chủ đề nghiên cứu theo thời gian, chẳng hạn như sự gia tăng hoặc giảm về số lượng nghiên cứu mỗi năm, sự thay đổi trong các chủ đề nghiên cứu được quan tâm hoặc sự xuất hiện của các phương pháp nghiên cứu mới. Điều này đặc biệt quan trọng trong việc hỗ trợ các nhà nghiên cứu định hướng chủ đề và phương pháp nghiên cứu tương lai. VOSviewer là một công cụ hỗ trợ lập bản đồ thông tin, được thiết kế để biểu diễn trực quan các mạng lưới dữ liệu. Công cụ này cho phép người dùng phân tích và hiển thị mối quan hệ

giữa các đối tượng nghiên cứu khác nhau như tạp chí, tác giả và công trình nghiên cứu cụ thể. Sự xây dựng của các bản đồ thông tin này có thể dựa trên nhiều loại dữ liệu liên kết khác nhau, bao gồm việc trích dẫn, khớp nối thư mục, đồng trích dẫn hoặc quan hệ hợp tác giữa các tác giả [11]. Qua đó, VOSviewer không chỉ giúp mô tả một cách trực quan mạng lưới các mối quan hệ và liên kết trong chủ đề nghiên cứu mà còn cung cấp cái nhìn sâu sắc về cấu trúc và xu hướng phát triển của chủ đề đó.

2. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu được thực hiện 2 bước.

Bước đầu tiên là tìm kiếm dữ liệu. Tác giả sử dụng dữ liệu từ cơ sở dữ liệu Scopus vì khả năng tìm kiếm phủ rộng trong một số lĩnh vực về khoa học xã hội và tự nhiên. Scopus cũng là cơ sở dữ liệu được sử dụng và chấp nhận trong hoạt động nghiên cứu khoa học. Nhằm đảm bảo các nghiên cứu về hành vi vì môi trường được tìm kiếm mà không bị bỏ sót, tác giả sử dụng từ khóa là các thuật ngữ gồm “pro-environmental behavior”, “environmentally sustainable behavior”, “environmentally responsible behavior”, “green behavior”, “environmentally friendly behavior”, “ecological behavior”, “environmental significant behavior”; đồng thời giới hạn trong phạm vi ngành du lịch bằng từ khóa “tourism”, “hotel”, “hospitality”. Các từ khóa được tìm kiếm trên tiêu đề, tóm tắt và từ khóa của tài liệu. Tác giả không giới hạn thời gian trong tìm kiếm để xem xét quá trình phát triển. Chuỗi truy vấn cụ thể như sau: (TITLE-ABS-KEY (“pro-environmental behavior” OR “environmentally sustainable behavior” OR “environmentally responsible behavior” OR “green behavior” OR “environmentally friendly behavior” OR “ecological behavior” OR “environmental significant behavior” AND “tourism” OR “hotel” OR “hospitality”)). Kết quả truy xuất được 664 tài liệu đáp ứng yêu cầu để phân tích ở bước tiếp theo.

Bước thứ hai là phân tích dữ liệu. Nghiên cứu sử dụng kết quả phân tích dữ liệu của hệ thống Scopus bao gồm đặc điểm (loại tài liệu, ngôn ngữ, nguồn tài liệu), năm xuất bản, quốc gia, tác giả. Tiếp theo, tệp dữ liệu trích xuất từ Scopus được nhập vào phần mềm VOSviewer để phân tích đồng tác giả (co-authoring network) và phân tích đồng xuất hiện từ khóa (co-occurrence of keywords). Phân tích đồng tác giả được sử dụng trong nghiên cứu này nhằm mô tả và phân tích mối quan hệ giữa các tác giả dựa trên số lần họ cùng xuất hiện trong các công trình nghiên cứu; từ đó làm nổi bật mối quan hệ hợp tác giữa các nhà khoa học về chủ đề hành vi vì môi trường trong du lịch. Phân tích đồng tác giả được thực hiện đối với các tác giả có số tài liệu xuất bản tối thiểu là 3 và tổng số trích dẫn tối thiểu là 1. Phân tích đồng xuất hiện từ khóa được sử dụng để mô tả tần suất xuất hiện của các từ khóa và tần suất

hai từ khóa xuất hiện đồng thời trong cùng một tài liệu; từ đó làm nổi bật các xu hướng nghiên cứu về hành vi vì môi trường trong du lịch. Phân tích đồng xuất hiện từ khóa được thực hiện đối với các từ khóa có số lần xuất hiện tối thiểu là 5.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Mô tả tài liệu truy xuất

Cơ sở dữ liệu Scopus truy xuất được 664 tài liệu theo chuỗi truy vấn (Bảng 1). Tài liệu được phân thành 7 loại là bài báo (article), bài báo hội thảo (conference paper), chương sách (book chapter), bài đánh giá (review), thư (letter), sách (book), ghi chú (note); trong đó bài báo chiếm tỷ lệ cao nhất (619 bài, chiếm 93,2%). Các tài liệu chủ yếu được viết bằng tiếng Anh (651 bài, chiếm 98,0%) và đăng trên các tạp chí (629 bài, chiếm 94,7%).

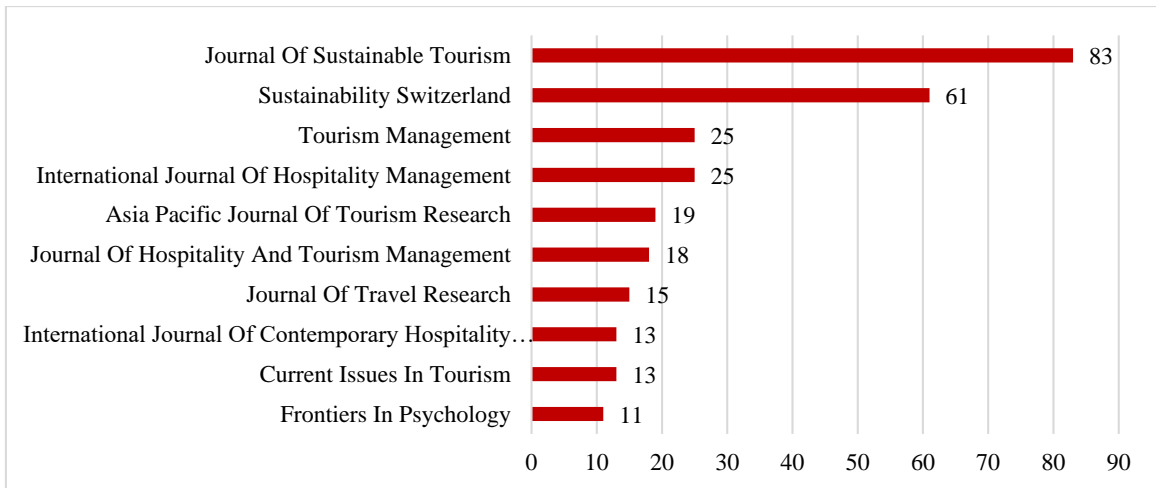
Bảng 1. Mô tả tài liệu truy xuất

Đặc điểm	Số lượng	Tỷ lệ	
Loại tài liệu	Bài báo	619	93,2
	Bài báo hội thảo	18	2,7
	Chương sách	13	2,0
	Bài đánh giá	8	1,2
	Thư	3	0,5
	Sách	2	0,3
	Ghi chú	1	0,2
Ngôn ngữ	Tiếng Anh	651	98,0
	Tiếng Trung	12	1,8
	Tiếng Bồ Đào Nha	1	0,2
Nguồn tài liệu	Tạp chí	629	94,7
	Bộ sách	12	1,8
	Kỷ yếu hội thảo	12	1,8
	Sách	11	1,7

Nguồn: Tổng hợp của tác giả từ cơ sở dữ liệu Scopus

Cụ thể về nguồn tài liệu, các tài liệu được đăng ở 151 nguồn khác nhau. Hình 1 thể hiện 10 tạp chí đứng đầu về chủ đề hành vi vì môi trường trong du lịch. Journal Of Sustainable Tourism có

83 tài liệu, tiếp theo là Sustainability Switzerland (61 tài liệu) và Tourism Management (25 tài liệu).

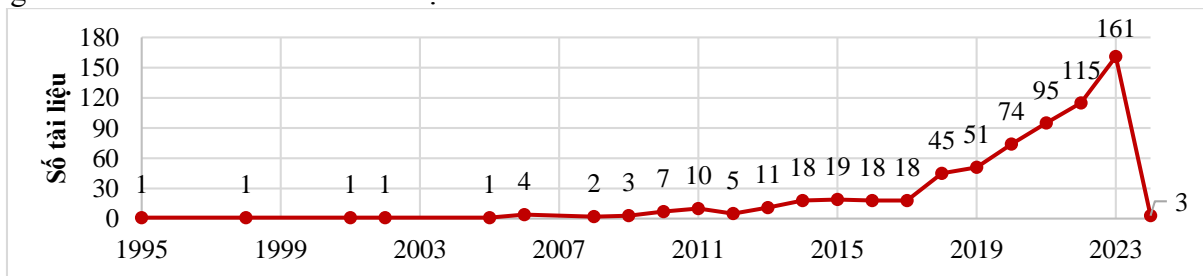
Nguồn: Thống kê từ cơ sở dữ liệu Scopus

Hình 1. Nguồn tài liệu phổ biến về hành vi vì môi trường trong du lịch

3.2. Sự phát triển của chủ đề nghiên cứu

Theo cơ sở dữ liệu Scopus, tài liệu đầu tiên liên quan đến hành vi vì môi trường được xuất bản vào năm 1995 bởi Orams [10]. Bài viết này xem xét các định nghĩa khác nhau đối với thuật ngữ du lịch sinh thái (ecotourism) nhằm đề xuất các chiến lược chuyển đổi sự thích thú và hài lòng của du khách sang sự thay đổi thái độ, cuối cùng dẫn đến hành vi có trách nhiệm hơn với

môi trường. Tuy nhiên, từ năm 1995 đến năm 2005, các nhà nghiên cứu chưa thật sự quan tâm đến hành vi vì môi trường trong du lịch (chỉ có 5 tài liệu được xuất bản trong 11 năm). Các tài liệu về hành vi vì môi trường trong du lịch bắt đầu có sự tăng trưởng mạnh vào năm 2018 với 45 tài liệu. Năm 2023 là năm có số tài liệu cao nhất từ trước đến nay (161 tài liệu, chiếm 24,2% tổng số tài liệu) (Hình 2).

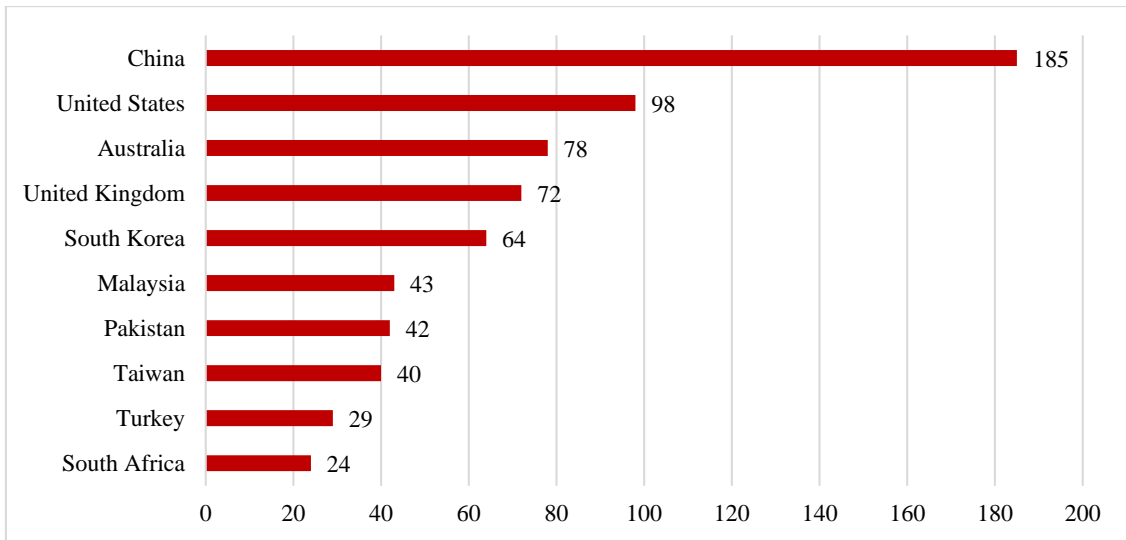
Nguồn: Thống kê từ cơ sở dữ liệu Scopus

Hình 2. Số lượng tài liệu về hành vi vì môi trường trong du lịch theo năm

3.3. Phân bố địa lý của chủ đề nghiên cứu

Từ năm 1995 đến nay, các nhà nghiên cứu ở 80 quốc gia trên thế giới đã có những đóng góp cho chủ đề hành vi vì môi trường trong du lịch. Hình 3 thể hiện số lượng các tài liệu của 10 quốc

gia hàng đầu, trong đó Trung Quốc đứng đầu (185 tài liệu, chiếm 27,9%), tiếp theo là Mỹ (98 tài liệu, chiếm 14,8%) và Úc (78 tài liệu, chiếm 11,7%). Việt Nam có 6 tài liệu được xuất bản với tài liệu đầu tiên vào năm 2017.

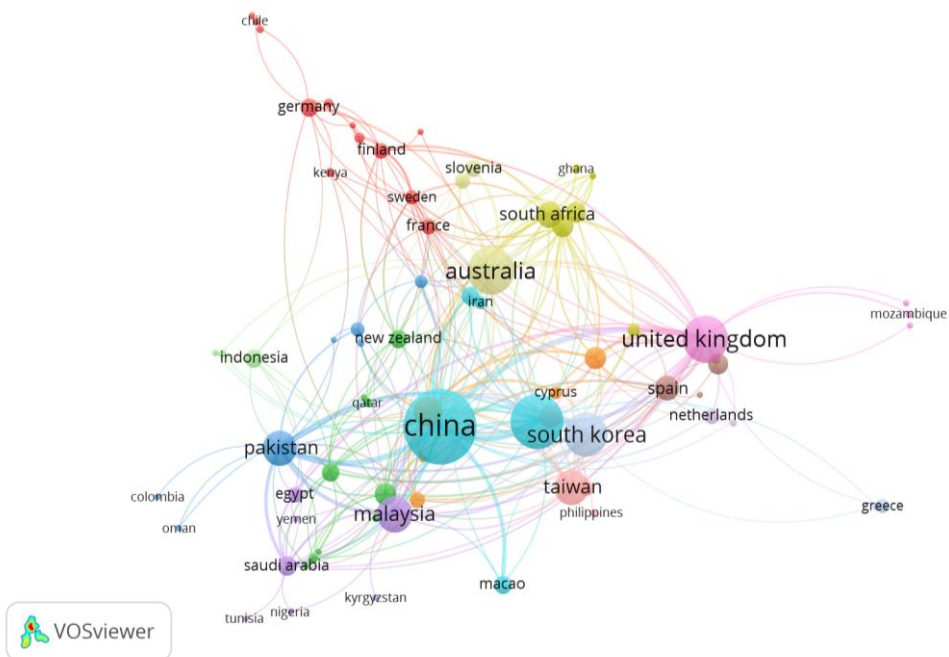

Nguồn: Thống kê từ cơ sở dữ liệu Scopus

Hình 3. Số lượng tài liệu về hành vi vì môi trường trong du lịch của 10 quốc gia hàng đầu

Bản đồ trực quan hóa mạng lưới hợp tác quốc tế giữa các quốc gia (Hình 4) cho thấy trong tổng số 80 quốc gia, có 79 quốc gia có sự hợp tác quốc tế trong nghiên cứu về hành vi vì môi trường. Trung Quốc là quốc gia hợp tác với nhiều quốc gia khác nhất (33 quốc gia, 149 lần liên kết),

trong đó hợp tác với Mỹ là 29 tài liệu, với Anh là 19 tài liệu và với Pakistan là 18 tài liệu. Việt Nam chỉ có 6 tài liệu nhưng là sự hợp tác với 8 quốc gia khác, bao gồm Úc, Hàn Quốc, Nam Mỹ, New Zealand, Hồng Kông, Cộng hòa Séc, Phần Lan, Thụy Điển.

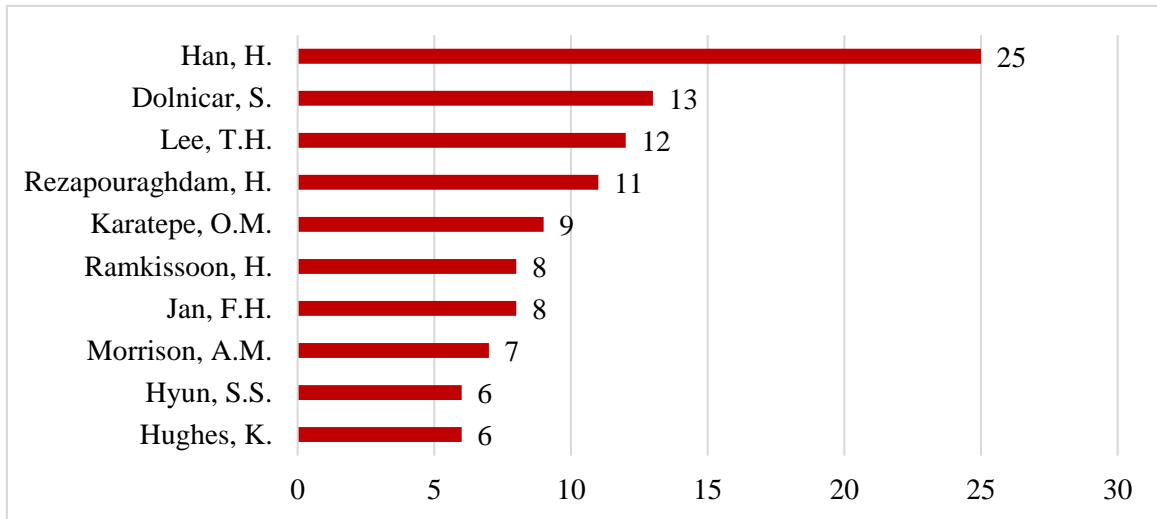
Nguồn: Kết quả phân tích dữ liệu từ VOSviewer

Hình 4. Bản đồ trực quan hóa mạng lưới hợp tác quốc tế giữa các quốc gia

3.4. Các tác giả nổi bật

Hình 5 cho thấy 10 tác giả nổi bật đã có những đóng góp lớn trong chủ đề hành vi vì môi trường trong du lịch. Đứng đầu là Han từ trường Đại học Sejong, Hàn Quốc với 25 tài liệu. Tiếp theo là Dolnicar từ trường Kinh doanh trực thuộc Đại

học Queensland, Úc (The University of Queensland Business School) với 13 tài liệu; Lee từ trường Đại học Khoa học Kỹ thuật Quốc lập Vân Lâm, Đài Loan (National Yunlin University of Science and Technology) với 12 tài liệu.

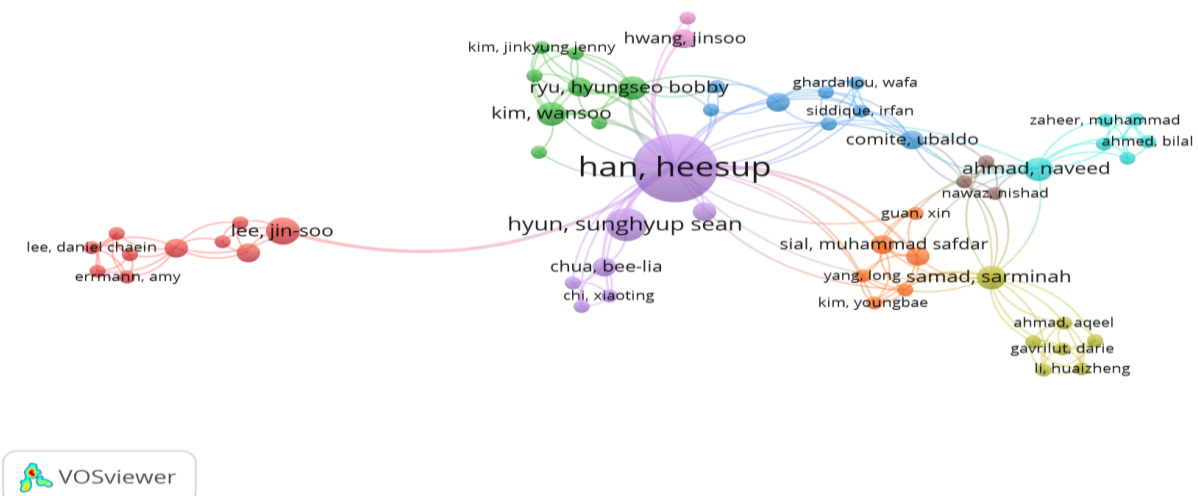

Nguồn: Thống kê từ cơ sở dữ liệu Scopus

Hình 5. Số lượng tài liệu về hành vi vì môi trường trong du lịch của 10 tác giả đứng đầu

Bản đồ trực quan hóa mạng lưới hợp tác của các nhà nghiên cứu (Hình 6) cho thấy sự kết hợp giữa các tác giả trong nghiên cứu về hành vi vì

môi trường. Han đã xuất bản 6 tài liệu cùng Hyun; 3 tài liệu cùng Lee, Kim và Ryu.

Nguồn: Kết quả phân tích dữ liệu từ VOSviewer

Hình 6. Bản đồ trực quan hóa mạng lưới hợp tác giữa các tác giả

3.5. Các từ khóa nổi bật

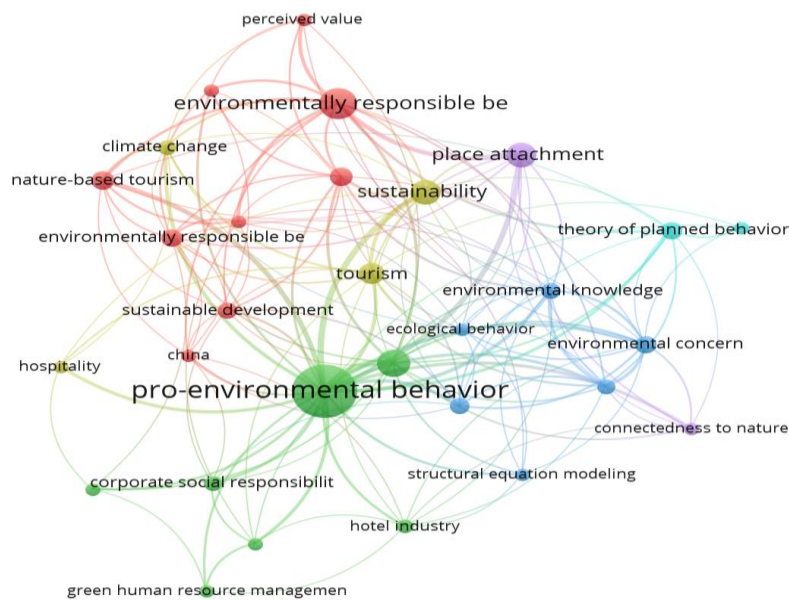
Theo kết quả phân tích dữ liệu từ VOSviewer, có 1.915 từ khóa được các tác giả đề cập. Ngoại

trừ các từ khóa chỉ hành vi vì môi trường thì hai từ khóa có sự xuất hiện nhiều là du lịch bền vững (49 tài liệu) và bền vững (41 tài liệu). Như vậy,

hành vi vì môi trường có sự liên quan chặt chẽ với chủ đề bền vững. Bản đồ mạng lưới từ khóa tác giả cho thấy có 19 tài liệu xuất hiện đồng thời từ khóa “pro-environmental behavior” và du lịch bền vững, 14 tài liệu xuất hiện đồng thời từ khóa “pro-environmental behavior” và bền vững (Hình 7).

Từ khóa sự gắn kết điểm đến (place attachment) có 40 tài liệu đề cập; trong đó có 11 tài liệu xuất hiện đồng thời từ khóa “pro-environmental behavior” và sự gắn kết điểm

đến, 9 tài liệu xuất hiện đồng thời từ khóa “environmentally responsible behavior” và sự gắn kết điểm đến. Điều này cho thấy mối quan hệ giữa sự gắn kết điểm đến và hành vi vì môi trường được các nhà nghiên cứu đặc biệt quan tâm. Ngoài ra, một số từ khóa khác cũng được đề cập như mối quan tâm về môi trường (environmental concern), kiến thức về môi trường (environmental knowledge), nhận thức về môi trường (environmental awareness), thái độ với môi trường (environmental attitude).

Nguồn: Kết quả phân tích dữ liệu từ VOSviewer

Hình 7. Bản đồ trực quan hóa mạng lưới từ khóa tác giả

4. Kết luận

Nghiên cứu giúp nâng cao sự hiểu biết về tình hình nghiên cứu đối với hành vi vì môi trường trong ngành du lịch. Kết quả nghiên cứu làm rõ sự phát triển về mặt số lượng tài liệu trong giai đoạn 1995 đến nay, sự phân bố địa lý của chủ đề hành vi vì môi trường, các tác giả nổi bật trong nghiên cứu hành vi vì môi trường, đặc biệt là các từ khóa nổi bật. Các kết quả phân tích cụ thể như sau:

(1) Tài liệu đầu tiên về hành vi vì môi trường trong ngành du lịch được đăng theo cơ sở dữ liệu Scopus là vào năm 1995 nhưng từ sau năm 2018, chủ đề về hành vi vì môi trường trong ngành du

lịch mới nhận được sự quan tâm của nhiều nhà nghiên cứu.

(2) Hành vi vì môi trường trong ngành du lịch được tìm hiểu bởi các nhà nghiên cứu ở nhiều quốc gia trên thế giới, trong đó nổi bật là Trung Quốc, Mỹ và Úc. Các nhà nghiên cứu đã có sự hợp tác đa quốc gia trong nghiên cứu, đặc biệt là sự hợp tác giữa Trung Quốc và Mỹ, Anh, Pakistan.

(3) Tác giả đứng đầu về số lượng tài liệu đã đăng là Han thuộc Đại học Sejong, Hàn Quốc với 25 tài liệu. Sự hợp tác giữa các tác giả trong nghiên cứu hành vi vì môi trường trong ngành du lịch khá lớn.

(4) Hành vi vì môi trường gắn kết chặt chẽ với sự bền vững. Ngoài ra, các yếu tố có mối quan hệ với hành vi vì môi trường cũng được các nhà nghiên cứu xem xét như sự gắn kết điểm đến, mối quan tâm về môi trường, kiến thức về môi trường, nhận thức về môi trường, thái độ với môi trường.

Mặc dù có những đóng góp nhất định nhưng nghiên cứu còn tồn tại một vài hạn chế. Thứ nhất, dữ liệu sử dụng trong nghiên cứu chỉ giới hạn trong cơ sở dữ liệu Scopus nên việc đánh giá chưa có tính toàn diện cao. Thứ hai, các tài liệu có thể không được tìm kiếm và đưa vào phân tích nếu “tourism” hoặc “hotel” hoặc “hospitality” không thể hiện trong tiêu đề, tóm tắt và từ khóa.

Tài liệu tham khảo

- [1] L. T. Cheung, L.T, Ma, A.T, Lee, K.M, Lee, L.C., and Lo, Y.L. (2019). "How does political orientation influence one's environmental attitude and behaviour? Debate over country park conservation in Hong Kong". *Environmental Science & Policy*, 99, 115-122. DOI: 10.1016/j.envsci.2019.05.026.
- [2] De Bakker, F.G, Groenewegen, P., and Den Hond, F. (2008). "A bibliometric analysis of 30 years of research and theory on corporate social responsibility and corporate social performance". *Business & society*, 44(3), 283-317. DOI: 10.1177/0007650305278086.
- [3] De Groot, J.I, and Steg, L. (2008). "Value orientations to explain beliefs related to environmental significant behavior: How to measure egoistic, altruistic, and biospheric value orientations". *Environment and behavior*, 40(3), 330-354. DOI: 10.1177/0013916506297831.
- [4] Geiger, N., Swim, J.K., and Glenna, L. (2019). "Spread the green word: A social community perspective into environmentally sustainable behavior". *Environment and Behavior*, 51(5), 561-589. DOI:10.1177/0013916518812925.
- [5] Grilli, G., and Curtis, J. (2021). "Encouraging pro-environmental behaviours: A review of methods and approaches". *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 135, 110039. DOI: 10.1016/j.rser.2020.110039.
- [6] Kim, A., Kim, Y., and Han, K. (2019). "A cross level investigation on the linkage between job satisfaction and voluntary workplace green behavior". *Journal of Business Ethics*, 159, 1199-1214. DOI: 10.1007/s10551-018-3776-7.
- [7] Liobikienė, G., Grincevičienė, S., and Bernatoniene, J. (2017). "Environmentally friendly behaviour and green purchase in Austria and Lithuania". *Journal of cleaner production*, 142, 3789-3797. DOI: 10.1016/j.jclepro.2016.10.084.
- [8] Liu, X., Zhou, J., Xue, Y., and Qian, S. (2019). "Analysis of property management ecological behavior in China based on the grounded theory: The influencing factors and the behavior model". *Journal of Cleaner Production*, 235, 44-56. DOI: 10.1016/j.jclepro.2019.06.300.
- [9] Lu, H., Zou, J., Chen, H., and Long, R. (2020). "Promotion or inhibition? Moral norms, anticipated emotion and employee's pro-environmental behavior". *Journal of Cleaner Production*, 258, 120858. DOI: 10.1016/j.jclepro.2020.120858.
- [10] Orams, M.B. (1995). "Towards a more desirable form of ecotourism". *Tourism management*, 16(1), 3-8. DOI: 10.1016/0261-5177(94)00001-Q.
- [11] Van Eck, N.J., Waltman, L., Dekker, R., and Van Den Berg, J. (2010). "A comparison of two techniques for bibliometric mapping: Multidimensional scaling and VOS". *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 61(12), 2405-2416. DOI: 10.1002/asi.21421.